

Бадулїна Е.А. Адрес – почта полевая

В статье рассматриваются фронтовые письма из фондовой коллекции Государственного историко-культурного заповедника в г. Путивле, написанные нашими земляками – участниками Второй мировой войны.

Ключевые слова: Вторая мировая война, почтовые карточки, почтовые письма, полевая почта.

Badulina O.O. The address – field post

The article deals with letters from the front of the stock collections of the State Historical and Cultural Reserve in Putivle written by our countryman, a member of the Second World War.

Key words: World War II, postcards, postal letters, field post.

06.03.2015 р.

УДК 069.4/.5(477):656.835.91

В.В. Ревега

ФОРМУВАННЯ ФІЛАТЕЛІСТИЧНОЇ КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО- ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ» ПОШТОВИМИ МАРКАМИ УКРАЇНИ 1992-2000 РОКІВ

У статті досліджується формування філателістичної колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» поштовими марками України 1992–2000 років.

Ключові слова: поштова марка, філателістична колекція, стандартна поштова марка України, художня поштова марка України.

Відомо, що поштова марка – цінний папір, що є свідомством оплати поштового відправлення. Вона використовується шляхом наклеювання на предмет поштової пересилки з наступним погашенням поштовим штемпелем. Поштова марка вважається візитною карткою країни. Мініатюрні поліграфічні шедеври – це спільний витвір художників, видавців та поліграфістів. 1 березня 1992 р. вийшла в світ перша сучасна українська марка.

На початку ХХ ст. із появою перших українських поштових випусків з'являються поодинокі дослідники, які розглядають естетичні аспекти поштових марок початку ХХ ст. До них належать Д. Корвін [6], Н. Лапшин [7], Е. Голлербах [2] та автор, що друкується під ініціалами П. Л. [8; 9]. За радянський період майже не знаходимо навіть поодиноких статей, які б висвітлювали розвиток української філателії, адже всі роботи присвячувались філателістичному руху взагалі в СРСР, оскільки не було незалежного розвитку філателії окремих республік. Слід зазначити, що лише починаючи з 1990-х років було продовжено друкування дослідницьких матеріалів про

філателію в Україні [1, 3–4].

Повного дослідження філателістичної колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» за часів її існування не проводилось. Стосовно даної теми є окремі наукові дослідження. Так, зокрема, Г. Ступак підготувала доповідь «Сакральні мотиви в філателістичній колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» на III-тій Єфремівській читанні «Релігійне життя Переяславської землі (IX–XXI ст.)», які відбулися у 2011 р. Варто також зазначити, що на Міжнародну історико-краєзнавчу конференцію «Наукові студії М.І. Сікорського», присвячену 90-річчю від дня народження видатного патріарха музейної справи і краєзнавця М.І. Сікорського, Н. Кухарєва підготувала наукову статтю «Філателістична Шевченкіана у зібранні Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Окремі тематичні поштові марки філателістичної колекції Заповідника досліджував В. Ревега, який охарактеризував марки, присвячені тематиці української етнографії, Переяславської ради 1654 року та постаті гетьмана Богдана Хмельницького [10; 11; 12].

Поштові марки України вперше з'явилися в червні 1918 р. після прийняття 21 січня 1918 р. IV Універсалу Української Центральної Ради, який проголосив незалежність Української Народної Республіки. Після установаження радянської влади на Україні українська тематика на марках Пошти СРСР була несистематичною. Лише з прийняттям 24 серпня 1991 р. Верховною Радою України Акту про проголошення незалежності України почалось відновлення власної української поштової марки.

Фондова колекція поштових марок Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» розпочалася формуватися в кінці 1970-х років [3]. Поштові марки України 1992–2000 років, випущені Поштою України, надходили до фондів Заповідника упродовж 2000–2009 рр. [4] (див. табл. 1). Їх можна поділити на дві групи:

1) стандартні марки Пошти України масового використання для оплати послуг поштового зв'язку, які надаються національним оператором;

2) художні марки Пошти України – художньо оформлені поштові марки, які видаються до пам'ятних дат, ювілеїв або з певної тематики.

До першої групи належить стандартні марки першого, третього, четвертого випусків стандартних марок Пошти України. Марки першого випуску стандартних марок видавалися Поштою України в травні-червні 1992 р., третього – в жовтні 1994 р., четвертого – 1995 р. та перевидавалися в 2001, 2003, 2005 і 2006 роках. У філателістичній колекції НІЕЗ «Переяслав» нараховується 9 одиниць цієї групи (таблиця 2). Нижче подано їх інвентарний номер, назва, автор малюнків, тираж, номінал,

техніка, розміри (в міліметрах), опис марки та дата надходження до фондів.

Таблиця 1. Надходження поштових марок України 1992–2000 років до фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

Рік надходження	Рік випуску										Всього
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
1992	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	3
1993	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3
1994	4	0	0	0	0	0	0	0	2	0	6
1995	0	0	0	0	0	6	0	0	0	1	7
1996	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1997	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1998	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	5
1999	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
2000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього	4	0	5	0	0	10	0	2	3	1	25

1. ФТ–3831 КН–36624–А, марка «Алегорія «Молода Україна» першого випуску стандартних марок Пошти України 1992 року, автор В.І. Дворник. Тираж – 2000000. Номінал – 50 купоно-карбованців. Офсет. Розміри – 18,5 x 26 мм. На марці зображено Алегорія «Молода Україна» за малюнком 1918 р. Г. Нарбута. Марка темно-вохрово-брунатна. Дата надходження – 15 грудня 2005 року.

2. ФТ–4968 (1–2) КН–40095, гашені марки «Орачі» третього випуску стандартних марок Пошти України «Етнографічні сюжети «Давня Україна» з літерним позначенням номіналу «Д» (тариф оплати звичайного листа вагою до 20 г в межах України) 1994 року, автор Ю.Г. Логвина. Тираж – масовий. Офсет. Розміри – 18,5 x 26 мм. На марках зображено обробіток ґрунту на Поділлі – оранка плугом. Плугатарі з плугами із запряженими в них однією, трьома та двома парами круторогих волів, яких поганяють погоничі, на пагористому подільському лані. Марки темно-пурпурні. Дата надходження – 21 травня 2008 року.

3. ФТ–3771 (1–2) КН–36351, марки четвертого випуску стандартних марок Пошти України з літерним позначенням номіналу «З», автор В.І. Дворник. Тираж – масовий. Номінал – «З», що позначає вартість марки у 3000 к.к. Офсет. Розміри – 18,5 x 26 мм. На марках зображено великий міський автобус ЛАЗ–52523 Львівського автобусного заводу на фоні головного корпусу Львівського університету ім. Івана Франка (раніше – приміщення Галицького Сейму, 1877–1881

років, архітектора Ю. Гохбергера, алегорична композиція «Галичина, Вісла і Дністер» – скульптора Р. Трембицького і Я. Микульського. У центральній частині марок слово «Україна». Марки яскраво-лілово-червоні. Дата надходження – 21 листопада 2005 року.

4. ФТ–3772 (1–4) КН–36352 марки четвертого випуску стандартних марок Пошти України з літерним позначенням номіналу «І», автор В.І. Дворник. Тираж – масовий. Номінал – «І», що позначає вартість марки у 1000 к.к. Офсет. Розміри – 18,5 x 26 мм. На марках зображено двосекційний тролейбус 1 класу великої місткості ПМЗ–Т–1 виробничого об'єднання «Південний машинобудівний завод» (конструкторське бюро «Південне» ім. М.К. Янгеля), на фоні готелю «Україна» м. Дніпропетровська (раніше – житловий будинок, 1910–1912 років, архітектора Т. Фетисова, В. Хренникова; реконструкція – 50-ті роки ХХ ст.). У центральній частині марок слово «Україна». Марки яскраво-лілово-ультрамаринові. Дата надходження – 21 листопада 2005 р.

Таблиця 2. Надходження стандартних поштових марок України з фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

Рік надходження	Рік випуску										Всього
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
1992	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
1993	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1994	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
1995	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	6
1996	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1997	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1998	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1999	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього	0	0	0	0	0	7	0	0	2	0	9

До другої групи належать художні марки, видані Поштою України в 1992–2000 роках, які виготовлялися на високому поліграфічному рівні, на відміну від попередньої групи стандартних марок, та присвячені пам'ятним датам, ювілеям або з певної тематики. У колекції нараховується 16 одиниць цієї серії (табл. 3). Нижче подано їх інвентарний номер, назва, дата введення в дію, автор малюнків, тираж, номінал, техніка, розміри (в міліметрах), опис марки, дата надходження до фондів

Таблиця 3. Надходження художніх поштових марок України з фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

Рік випуску	Рік надходження									Всього	
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		2009
1992	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
1993	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3
1994	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
1995	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
1996	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1997	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1998	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	5
1999	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
2000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього	4	0	5	0	0	3	0	2	1	1	16

1. ФТ-4909 (1-2) КН-39537, марки присвячені XXV Олімпіаді в Барселоні 1992 року, автор О.А. Івахненко. Тираж-3000000. Номінал-3 купоно-карбованців. Офсет. Розмір - 26 x 40 мм. Марки багатоколірні на блідо-жовто-зеленому фоні. На них зображено гімнастку, що виконує олімпійський вид спорту «Художня гімнастика» (вправи зі стрічкою). Дата надходження - 30 листопада 2007 року.

2. ФТ-3845 (1) КН-36638, марка «Еритроній собачий зуб» із серії «Червона книга України». Початок серії «Рослини», 1993 року. Тираж - 1000000. Номінал - 20 купоно-карбованців. Офсет. Розмір - 40 x 32 мм. Марка багатоколірна. На ній зображені квітка рослини, контурне зображення території України з ареалом розповсюдження цієї рослини та символічний малюнок Червоної книги України. Текст: «Червона книга України. Еритроній собачий зуб ERYTHRONIUM DENS-CANIS L.». Дата надходження - 15 грудня 2005 року.

3. ФТ-3845 (2) КН-36638, марка «Черевички зозуліні» із серії «Червона книга України». Початок серії «Рослини», 1993 року. Тираж - 1000000. Номінал - 20 купоно-карбованців. Офсет. Розмір - 40 x 32 мм. Марка багатоколірна. На ній зображені квітка рослини, контурне зображення території України з ареалом розповсюдження цієї рослини та символічний малюнок Червоної книги України. Текст: «Червона книга України. Черевички зозуліні CYPRIPEDIUM CALCEOLUS L.». Дата надходження - 15 грудня 2005 року.

4. ФТ-3853 КН-36646, марка «Богоматір з дитиною - Христом на руках» за мотивами мал. А. Дюрера «Мадонна з немовлям» (папір, малюнок вугіллям 42 x 42 см, у колекції Ермітажу в Санкт-Петербурзі), 1993 року. Тираж - 1000000. Номінал

- 150+20 купоно-карбованців. Офсет. Розмір - 30 x 42 мм. Кольори чорні і червоні. На марці зображено німби довкола голів Богоматері і Христа. Зображення червоного хреста в колі. Хрестики, складені з кульок. Текст: «Фонд милосердя і здоров'я України». Дата надходження - 15 грудня 2005 року.

5. ФТ-2928 (1-4) КН-31658, марки «Тарас Григорович Шевченко» з нагоди 180-ї річниці від дня народження Т.Г. Шевченка із серії «Світочі української літератури» 1994 року, автор Р.П. Цессін. Тираж - 1000000. Номінал - 3000 купоно-карбованців. Офсет. Розмір - 40 x 28 мм. Марки багатоколірні. На них зображено на сіро-голубому фоні погрудне зображення основоположника нової української літературної мови (за мал. С. Бондара) Т.Г. Шевченка, на лавровій гілці напис «Тарас Шевченко. 1814-1861», книги «Кобзар» коричневого кольору на тлі традиційного українського квітково-рослинного орнаменту. В правому нижньому куті напис «3000», по вертикалі - «Пошта України. 1994». Дата надходження - 25 грудня 2000 року.

6. ФТ-5277 КН-41813, марка «М.С. Грушевський» із поштового блоку 1995 року, автор О.В. Штанко. Тираж - 1000000. Номінал - 50000 купоно-карбованців. Офсет. Розмір - 27 x 40 мм. Марка багатоколірна. На марці зображено першого Президента України, великого українського історика, визначного організатора української науки Михайла Сергійовича Грушевського (1866-1934) в бароковій рамі з овальним центром. Напис на овальній частині рами: «Перший Президент України». Обабіч портрета дати: «1866» та «1934». Внизу написи «Україна», «UKRAINA», номінал та рік випуску. Дата надходження - 31 грудня 2009 року.

7. ФТ-2986 (1) КН-33464, марка «Перший директор КПІ В.Л. Кирпичов» із серії «100 років Національному технічному університету України «Київський політехнічний інститут» 1998 року. Тираж - 200000. Номінал - 10 коп. Офсет. Розмір - 50 x 25 мм. Кольори світло-зелені, коричневі, сірі. На фоні загального вигляду політехнічного інституту справа - портретне зображення першого директора інституту, вгорі слова «Перший директор КПІ В.Л. Кирпичов», внизу - «Україна» на українській та англійській мовах. Дата надходження - 25 листопада 2002 року.

8. ФТ-2986 (2) КН-33464, марка «Академік Є.О. Патон» із серії «100 років Національному технічному університету України «Київський політехнічний інститут» 1998 року. Тираж - 200000. Номінал - 20 коп. Офсет. Розмір - 50 x 25 мм. Кольори червоні, темно-коричневі, зелені, оранжеві, білі. На фоні суцільнозварного моста через Дніпро зображений Є.О. Патон, вгорі напис «Академік Є.О. Патон», внизу - «Україна» на українській та англійській мовах. Дата надходження - 25 листопада 2002 року.

9. ФТ–2986 (3) КН–33464, марка «Визначний вчений механік С.П. Тимошенко» із серії «100 років Національному технічному університету України «Київський політехнічний інститут» 1998 року. Тираж – 200000. Номінал – 20 коп. Офсет. Розмір – 50 x 25 мм. Кольори фіолетовий, коричневий, темний, сірий. На фоні математичної формули справа зображення вченого-механіка С.П. Тимошенка, вгорі напис «Визначний вчений механік С.П. Тимошенко», внизу – «Україна» на українській та англійській мовах. Дата надходження 25 листопада 2002 року.

10. ФТ–2986 (4) КН–33464, марка «Видатний авіаконструктор І.І. Сікорський» із серії «100 років Національному технічному університету України «Київський політехнічний інститут» 1998 року. Тираж – 200000. Номінал – 30 коп. Офсет. Розмір – 50 x 25 мм. Кольори зелений, сірий, білий, темно-коричневий. На фоні аеродрому та літака в польоті зображення відомого авіаконструктора І.І. Сікорського, вгорі напис «Видатний авіаконструктор І.І. Сікорський», внизу – «Україна» на українській та англійській мовах. Дата надходження – 25 листопада 2002 року.

11. ФТ–2986 (5) КН–33464, марка «Творець практичної космонавтики С.П. Корольов» із серії «100 років Національному технічному університету України «Київський політехнічний інститут» 1998 року. Тираж – 200000. Номінал – 40 коп. Офсет. Розмір – 50 x 25 мм. Кольори синій, темно-коричневий, білий. На фоні космічних апаратів та зоряного неба – портретне зображення відомого конструктора космічних кораблів С.П. Корольова, вгорі напис «Творець практичної космонавтики С.П. Корольов», внизу – «Україна» на українській та англійській мовах. Дата надходження – 25 листопада 2002 року.

12. ФТ–4962 КН–40089, гашена марка «75 років від дня народження видатного кінорежисера С.Й. Параджанова» 1999 року, автор О.В. Штанко (1950–2000). Тираж – 200000. Номінал – 40 коп. Офсет. Розмір – 40 x 28 мм. Марка багатоколірна. На марці зображено видатного кінорежисера С.Й. Параджанова (1924–1990). На голові в нього берет. Дата надходження – 21 травня 2008 року.

Таким чином, у фондovій колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» налічується 25 поштових марок 1992–2000 років випуску. На жаль, це ще неповноцінна колекція тих років, адже за даний період Поштою України було випущено 282 поштові марки, в тому числі в зчіпках та блоках. Активна пошукова наукова робота по комплектуванню колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» даного періоду триває.

Посилання

1. Бокарева Ю.С. Символічне навантаження поштової мініатюри як об'єкту графічного дизайну / Ю.С. Бокарева //

Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архитектура. – 2007. – № 5. – С. 3–6.

2. Голлербах Э. О коллекционировании портретов / Э. Голлербах // Советский филателист. – М., 1931. – № 3. – С. 73–76.

3. Инвентарна книга фондової інвентарної групи «Філателія» № 1 Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав».

4. Инвентарна книга фондової інвентарної групи «Філателія» № 5 Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав».

5. Каталог поштових марок України [укладач і редактор В.Г. Бехтір]. – К.: УОПЗ «Укрпошта», 1997. – 176 с.

6. Корвин Д. О марках СССР / Д. Корвин // Советский филателист. – М., 1925. – № 11–12. – С. 8.

7. Лапшин Н.Ф. Марка как произведение искусства / Н.Ф. Лапшин // Советский филателист. – М., 1930. – № 10. – С. 246–249.

8. П. Л. Лингвистика на марках // Советский коллекционер. – М., 1929. – № 10–12. – С. 20–27.

9. П. Л. Подражательность в филателии // Советский филателист. – М., 1930. – № 1. – С. 21–27.

10. Ревега В. Відображення Переяславської ради 1654 року на поштових марках фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» / В. Ревега // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД. Матеріали VII-ї Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції 29–31 січня 2013 року. Збірник наукових статей. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – С. 91–97.

11. Ревега В. Відображення постаті гетьмана Богдана Хмельницького та Переяславської ради 1654 року на поштових марках фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» / В. Ревега // Восьмі Богданівські читання: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції: Зб. наук. пр. / Редкол.: О. Драч, К. Івангородський, А. Котиченко та ін. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю.А., 2014. – С. 83–86.

12. Ревега В. Відображення української етнографічної тематики на поштових марках із фондової колекції Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» / В. Ревега // Ніжинська старовина: Збірник регіональної історії та пам'яткознавства. (Серія «Пам'яткознавство Північного регіону України», № 7): Зб. наук. пр. / Посохов С.І. (гол. ред.) [та ін.]; Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК. Вип. 20(23). – К.: Центр пам'яткознавства НАН України, 2015. – С. 144–150.

Ревега В.В. Формирование филателистической коллекции Национального историко-этнографического заповедника «Переяслав» почтовыми марками Украины 1992–2000 годов

В статье исследуется формирование филателистической коллекции Национального историко-этнографического заповедника «Переяслав» почтовыми марками Украины 1992–2000 годов.

Ключевые слова: почтовая марка, филателистическая коллекция, стандартная почтовая марка Украины, художественная почтовая марка Украины.

Reveha V.V. The formation of philatelic collections of Ukrainian stamps in the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereyaslav» in 1992–2000

This paper examines the formation of philatelic collections of Ukrainian stamps in the National Historical and Ethnographic Reserve “Pereyaslav” in 1992–2000.

Key words: a stamp, a philatelic collection, a Ukrainian standard postage stamp, a Ukrainian artistic stamp.

10.03.2015 p.